

UŞAK VE ÇEVRESİNDE YAĞMUR YAĞDIRMA UYGULAMALARI (TAKMAK KÖYÜ ÖRNEĞİ)

*Sami KILIÇ**

ÖZET

Geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanan her toplum, kuraklığı gidermek amacıyla kendi kültürü çevresinde birtakım inanış ve uygulamalar geliştirmiş, bunları geçmişten günümüze kadar uygulamış, halen de uygulamaya devam etmektedir. Toplumlarda, yağmur yağdırma uygulamaları için yağmur büyüsi ve yağmur duası terimleri kullanılmaktadır. Türk kültüründe ise bu işlemlere, içerisinde birtakım büyüsel ve sihirsel uygulamalar bulundurmakla birlikte, genel olarak yağmur duası denilmektedir. Uşak ili Eşme ilçesine bağlı olan Takmak köyünde halkın geçim kaynağı genel olarak tarım ve hayvancılık olması sebebiyle, mevsimin kurak gittiği dönemlerde, yağmur yağdırmak için birtakım pratikler yapılmaktadır. Makalenin konusunu, günümüzde Takmak köyünde uygulanmakta olan yağmur yağdırma tekniklerinin tasviri ve tahlili oluşturmaktadır. Bu manada, katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakat teknikleriyle elde edilen Takmak köyündeki yağmur yağdırma uygulamalarının tasviri verilerinin önemli fenomenleri, Dinler Tarihi açısından değerlendirilerek, Takmak köyündeki yağmur yağdırma tekniklerinin tarihi-dini kökenleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Takmak köyü, Yağmur duası, Sahraya çıkma, İslam Dini, Geleneksel Türk Dini.

RAIN VOLLEY APPLICATIONS IN UŞAK AND ITS SURROUNDINGS (EXAMLE OF TAKMAK VILLAGE)

ABSTRACT

Every society whose livelihood is based on agriculture and livestock has developed a kind of belief and application around its culture so as to resolve drought, and people have applied these methods till present time and they still continue them. In societies, for the rain volley applications, some terms of magic of the rain and prayer of rain have been used. Although there are some magical applications among them, this practice is generally called as the prayer of rain in Turkish culture. As the livelihood of the people in Takmak village, Eşme, a town of Uşak is based on agriculture and livestock, some practices are held during the drought seasons. The subject of the article is based on description and analysis of the techniques of the rain volley applications today in Takmak village. That's why, important phenomenons of description data applications of the rain volley applications in Takmak village gained with participant observation and detailed interview techniques will be evaluated in terms of History of Religions and the history of the rain volley applications in this village will be put forward with their religious origins.

Keywords: Takmak village, Prayer of rain, Going to the Sahra, Islamic Religion, Traditional Turkish Religion.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi, elmek: skilic959@gmail.com.

GİRİŞ

Takmak köyü, Uşak ili, Eşme ilçesine bağlıdır. Köyün, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Yörük Türkmenleri tarafından Germiyanogulları beyliği döneminde kurulduğu bilinmektedir.¹ Tarihi kayıtlarda bulunmamakla birlikte, köyün adının kaynağı hakkında köylüler tarafından bazı görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerden birisi, Takmak isminin, ilkbaharda Kütahya bölgesinden Toroslar istikametine göç eden Yörük Türkmenlerinden bir grubun, köyün bulunduğu yere gelerek “*Burada takıldık kaldık*”, demeleri ve burada yerleşmeleri üzerine verildiği şeklindedir. Başka bir görüş ise köyün isminin, buraya ilk gelen Yörüklerin, *Ayin Çeşme* denilen mevkiine yerleştiği, burada yavrularını öldürdükleri yılanın, koyunlardan sağılan sütü zehirlenmesi üzerine, burayı terk ederek, günümüzde köyün bulunduğu yere yerleşmeleri ve “Burası Takmak, buradan kalkmak” demeleri üzerine konulduğu şeklindedir. Cevdet Türkay'a göre ise Takmak adı, aşiret ismidir. Köye ilk yerleşenler, Burhanlı Yörük Türkmenleridir. Bozdoğan Yörüklerinden olan Burhanlı cemaati muhtemelen, Kütahya'nın, Şeyhli kazası civarından ilkbaharla birlikte Hasan Dağı yaylağına giderken köyde kalmışlardır.²

XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Takmak, Selendi, Sirge, İnay ve Güre'nin içinde yer aldığı, *Beş-Kaza* olarak isimlendirilen nahiyelerden birisidir. Denizli'nin Mutasarrıflık olduğu tarihten itibaren, Takmak da kaza merkezi olmuştur. 1898 yılında İzmir-Uşak demiryolunun Elvanlar'dan geçmesi, Takmak kazasının eski önemini kaybetmesine yol açmıştır. İstiklal savaşı esnasında, Yunanlılar tarafından harabeye çevrilen Takmak'ın, savaş sonrası imarının güçlüğü yüzünden kaza merkezi Elvanlar'a taşınmış ve Eşme ismini almıştır. Böylece Takmak, Eşme'ye bağlı bir köy konumuna gelmiştir.³

Köyün, Uşak il merkezine uzaklığı 70 km, Eşme ilçe merkezine uzaklığı ise 6 km dir. Karasal iklimin hakim olduğu köyde kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Halkın geçim kaynağı genel olarak tarım ve hayvancılıktır. Tarımsal ürün olarak genellikle, buğday, arpa, kara mercimek, nohut, tütün, susam, haşhaş ekilmektedir. Son yıllarda bağcılık ve meyvecilik yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Hayvancılıkta ise genel olarak büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yanı sıra kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Önceki yıllarda en önemli gelir kaynakları arasında kilim dokumacılığı yer almaktaydı. Fakat günümüzde kilim dokumacılığı unutulmaya yüz tutmuştur.

Günümüzde 650 kişilik nüfusa sahip olan Takmak köyünde, bir ilköğretim okulu, bir sağlık ocağı, bir de cami bulunmaktadır. Köy nüfusunun çoğunluğunu ihtiyarlar ve emekliler oluşturmaktadır. Köyün genç nüfusu ise genellikle İzmir ve Manisa'daki fabrikalarda çalışmaktadır. Köydeki gençlerin büyük çoğunluğu lise mezunu, orta yaş ve üzeri ise ilkokul mezunudur. Köy halkının tamamı Sünni İslam inancına sahiptir.

A-YAĞMUR YAĞDIRMA UYGULAMALARI HAKKINDA GENEL BİLGİ

Geçim kaynağı tarıma dayanan ve suni yollar ile sulama imkânı bulunmayan toplumlarda, yazın kurak geçtiği dönemlerde, özellikle yağmura ihtiyaç duyulduğu zamanlarda, çeşitli yöntemler kullanılarak yağmur yağdırma uygulaması geçmişten günümüze kadar yapıla gelmektedir. Toplumlar, yağmur yağdırma uygulamaları için *Yağmur büyüğü* ve *Yağmur duası* terimleri kullanılmaktadır. Yağmur büyüğü, çocukları ıslatmak, taşı suya daldırmak, yağmur yağmasını betimleyen hareketler yapmak gibi genel olarak benzetmeli büyü prensibine uygun pratikler ve

¹ Burhanettin Şenli, (2007), *Milli Mücadele Döneminde Eşme* (1919-1923), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, s.8.

² Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret, Cemaâtlar*, İstanbul 1979, s.261-262, 709; Yaşar Yücel-Ali Sevim, *Türkiye Tarihi I*, Ankara 1989, s.224.

³ Eşme Belediyesi, Kültür Hizmeti, 2008, s.14-15.

yüce varlıklar üzerinde etkileyici tesiri olduğuna inanılan dua, kurban vb. aracılığı ile yağmur yağdırmaya yönelik yapılan büyü türüdür.⁴ James G. Frazer, yağmur yağdırmak için yapılan büyüü *duygusal büyü* türü içerisinde değerlendirmektedir. Duygusal büyü ise meydana gelmesi arzulan olayı, onu taklit ederek meydana gelmesini sağlama yöntemidir.⁵ Bu tür uygulamaların temelinde mevcut durumun tersine çevrilmesi ve yağmur yağmasını taklit mantığı yatmaktadır. Yağmur duası ise mevsimin kurak geçtiği zamanlarda yağmur yağması için yüce varlıklara, atalara, kutsal şahıslara yönelik, onları acımaya sevk edecek nitelikte yapılan yakarış ve duadır.⁶ Bizim kültürümüzde ise bu işlemlere, her ne kadar içerisinde birtakım büyüsel ve sihirsel uygulamalar bulunsada genel olarak yağmur duası denilmektedir.⁷

Geçmişten günümüze birçok toplumda yağmur yağdırmak için büyüsel nitelikte çeşitli işlemler yapılmış ve halen de yapılmaktadır. Bu işlemlerin örnekleri çok sayıda olmakla birlikte, genel olarak belli bir ağacın yaprağını veya kabuğunu suya daldırma ve bunlarla çevreye su serpme, suyu ağza alarak havaya püskürtme, belli bir taşı suya daldırma veya taşın üzerine su serpme, hayvan yavrularını annelerinden belli bir süre ayrı tutma, bazı hayvanları özellikle siyah renkli olanları kurban etme, dövme ve yakma şeklinde yapılmaktadır.⁸ Türk toplumunda ise yağmurun yağması için okunmuş belli adetteki taşları suya daldırma, dua veya ayet yazılmış olan at veya koyun kafatasını suya bırakma, insan kafatasını suya bırakma, suya tabut atma, suya kavrulmuş tuz atma, kırk boğumlu asma veya söğüt dalına dua okuma, takım bezden veya tahtadan yapılmış bebekleri ıslatma, çocukları ıslatma, koyun ve kuzuların birbirinden ayrılarak meleşmelerini sağlama, yılan yakma, türbelerde yağmur duasına çıkma, yağmur duası akabinde kurban kesme ve toplu halde yemek yeme gibi uygulamalar yapılmaktadır.⁹

B- TAKMAK KÖYÜNDEKİ YAĞMUR YAĞDIRMA UYGULAMALARININ TASVİRİ

Genel olarak geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanan Takmak köyünde, iklimin kurak geçtiği dönemlerde, yağmur yağdırmak için birtakım pratikler yapılmaktadır. Köyde sulama barajı olmasına rağmen, sulama imkanı bulunmayan tarlalarına köylüler buğday, arpa, fiğ türü tahıl ürünleri ektiklerinden, büyükbaş ve küçükbaş hayvanları genellikle meralarda otlatıklarından, kurak mevsimlerde yağmur yağdırma uygulamalarına sıklıkla rastlanmaktadır.(K.K. 1,2,3,4)

Köyde, ihtiyaç duyulduğu zamanda yağmurun yağması için yapılan pratiklere başlamadan önce, yağmurun yağmasına engel olabilecek durumların ortadan kaldırılması yoluna gidilmektedir. Köydeki inanışa göre, yağmurun yağmaması, günahlarla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, yağmur yağdırma pratikleri yapılmadan veya yağmur duasına çıkılmadan önce günah sayılan içki içmek, kumar oynamak, eğlence için dahi olsa kahvehanelerde iskambil, tavla türü oyun oynamak, yağmurun yağmasına kadar köylüler tarafından terk edilmekte, uymayanlar ise ikaz edilmektedir. Bu durum yağmurun yağmasına kadar devam etmektedir. Yağmur yağdıktan sonra önceki içki kumar gibi alışkanlıklarına geri dönmektedir. (K.K., 6,10,11)

⁴ Sedat Veyis Örneç, **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara 1973, s. 67.

⁵ James G. Frazer, **Altın Dal I**, Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul 1991, s. 13-14.

⁶ Sedat Veyis Örneç, **age.**, s.67.

⁷ Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de Yağmur Duası II", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. XXII, Sayı: 3-4, Ankara 1965, s.221.

⁸ James G. Frazer, **age.**, s.13-14.

⁹ Orhan Acıpayamlı, **agm.**, s.228; Rifat Araz, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, Ankara 1995, s.145-146; Ayrıca geniş bilgi için bkz., Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. XXI, Sayı: 1-2, Ankara 1963, s.1-39.

Günah sayılan eylemler terk edildiği halde yağmur yağmaz ise geleneksel yağmur yağdırma pratiklerine gidilmektedir. Bunun için Tahsin hoca¹⁰ ön hazırlıklara başlar. Bu manada Tahsin Hoca, öncelikle yağmur yağdırmak için yapacağı işlemlerde başarılı olmak için 4444 defa *Salât-ı Nâriye/Tefriciye duası*¹¹ okur. Tahsin hoca, dua okunma işlemi tamamlandıktan sonraki ikinci namazını müteakip, imam, Tahsin hoca, cami cemaatinden birkaç kişi¹² ve köydeki çocuklardan oluşan bir grup, Küçük mezarlığın¹³ yanındaki harman yerinde toplanır. Buna *sahraya çıkma* denilmektedir. (K.K., 1, 2,4,9,12,14) Çocuklarla birlikte harman yerinde toplanan imam ve orada bulunanlar iki rekat *yağmur duası namazı (istiska namazı)* kılarlar. Namazdan sonra imam, günahlardan dolayı tövbe duası¹⁴ ve ardından Kuran-ı Kerim okur. Okunan Kuran ayetlerinin belli bir sureden olma mecburiyeti bulunmamaktadır, fakat genel olarak *Vâkı'a suresi*¹⁵ okunmaktadır. Kur'an okuma bittikten sonra, imam ve diğer köylüler ayağa kalkarlar, çocuklar ise mezarlıktan kible yönünde belli bir mesafe koştuktan sonra dönerek bu sefer mezarlığa doğru koşarlar. Bu koşma işlemi yedi defa tekrarlanır ve koşma esnasında çocuklar hep birlikte,

“Yerden bereket,
Gökten rahmet,
Amin Allah'ım amin”

¹⁰ Tahsin hoca, köyün yerlisi olup, yağmur yağdırma ile ilgili pratikleri bilen ve uygulayandır. Aynı zamanda iyi bir din eğitimi almış olan Tahsin hoca resmi olarak imamlık yapmamış olmakla birlikte, ihtiyaç duyulduğunda köyde resmi imamın yaptığı bütün din hizmetlerini yapabileceğidir. Köyde resmi imam olmasına rağmen, yağmur duasında cemaatle kılınan namaz hariç, ileride bahsedeceğimiz yağmur yağdırma tekniklerini Tahsin hoca yapmaktadır.

¹¹ Salat-ı Nâriye/Tefriciye duasının Arapça okunuşu şöyledir: “Allâhümme salli salâten kâmileten ve sellim selâmen tâammen alâ seyyidinâ Muhammedinillezî tenhallü bi-hil'ukadu ve tenfericü bihi'l-kurebu ve tukdâ bihi'l-havâicu ve tünâlu bihirreğâbu ve husnulhavâtimi ve justeskal gamâmu bivechihil-kerimi ve alâ âlihî ve sahbihî fî küll-i ma'lûmin lek.” Süleyman Ateş, **Büyük Dua Mecmuası**, Ankara Ts., s.166-167.

Bu duanın Türkçe anlamı şöyledir: “Allâh'ım, kendisi hürmetine düğümler çözülen, gamlar-kederler açılan, ihtiyaçlar giderilen, isteklere, hüsn-i hâtimelere güzel âkibetlere nâil olunan, kerem (cömertlik) sahibi yüzü-suyu hürmetine bulutların sulandığı, Efendimiz Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.) ve onun âl ve ashâbına; her bakış ve her nefeste ve zâtınca mâlûm olanların sayısınca, kâmil bir rahmet ve tam bir selâmet ihsan eyle.”

¹² Bu kişiler, bahsedilen pratikler esnasında Tahsin hocaya yardım eden, köy sakinlerinden İbrahim Karataş ve Nuri Kılıç'tır.

¹³ Köyde üç tane mezarlık bulunmaktadır. Bunlar, *Büyük mezarlık*, *Çelenk mezarlık* ve *Küçük mezarlık*tır. Bu üç mezarlığın yanında harman yeri bulunmasına rağmen yağmur yağdırmak için sahraya çıkma işlemi Küçük mezarlık yanındaki harman yerinde yapılmaktadır. Bu mezarlığa, genel olarak köye ilk yerleşen ailelerin cenazeleri gömülmektedir.

¹⁴ Tövbe duası olarak şu dua okunmaktadır: Estağfirullah. Estağfirullah. Estağfirullah azimel kerim ellezî lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyümü ve etübü ileyhi tevbete abdin zalimin linefsihî lâ yemlikü linefsihî mevten ve lâ hayâten ve lâ nüşûra. Ve nes'elühüt tevbete vel mağfirete vel hidâyete lenâ innehü hüvet tevvâbur rahımu, Tevbe yârabbi! Tevbe yârabbi! Tevbe yârabbi! Eger benim elimden ve dilimden ve gözümünden ve kulağımdan ve ayağımdan ve sair âza-yı cevârihlerimden senin rızâ-yı şerîfine muhalif günah, hata, isyan, şirk, kelime-i küfür, her ne ki sâdır olduysa ben onların cümlesinden tövbe ettim ve rücû ettim, pişman oldum. Bir dahi işlememeye azm ü cezm ü kast eyledim. Peygamberlerin evveli Hazret-i Adem Aleyhisselâm ve âhiri bizim peygamberimiz Muhammed Mustafa'dır. Bu ikisi ve bu ikisinin arasında ne kadar peygamberler gelmiş ve geçmiş ise ben onların cümlesine inandım, iman getirdim. Dilim ile ikrar ve kalbim ile tasdik ettim. Haktır ve gerçektir. Amentü billahi ve bimâ cae min indillah. Âmentü biresülillâhi ve bimâ cae min indi resülillahi. Âmentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusühî vel yevmil âhiri ve bil kaderi hayrihî ve şerrihî ve minallahî teâlâ vel ba'sü ba'del mevti hakkun eşhedü en lâ ilâhe illâllâhü ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resülühü. Süleyman Demir, *Büyük Dua Demetleri Şifa Hazineleri*, İstanbul 1981, s.242-243.

¹⁵ Vâkı'a suresi, genel olarak kıyametin kopması ve sonrasındaki ahiret hayatından bahsetmektedir. 63-70. ayetleri ise, tohumların yeşermesinden ve yağmurun bulutlardan yağdırılmasından söz etmektedir. Vâkı'a suresi 63-70. ayetlerin anlamı şöyledir: Şimdi bana, ettiğinizi haber verin. Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz? Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız. “Doğrusu borç altına girdik. Daha doğrusu, biz yoksul kaldık” (derdiniz). Ya içtiğiniz suya ne dersiniz? Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz? Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

tekerlemesini yüksek sesle söylerler. Bu esnada çocuklar ellerini avuç içleri aşağıya gelecek şekilde tutarlar. Çocukların koşması ve tekerleme söylemeleri sona erince imam, *Yağmur Duası*¹⁶ ile *Seyyidü'l İstiğfar Duasını*¹⁷ okuyarak “*el Fatiha*” der ve hazır bulunanlar da içinden *Fatiha suresini* okur. Bahsedilen dualar okunurken imam ve orada hazır bulunanlar ayakta dururlar, çocuklar ise dualar bitinceye kadar ayakta bekleyenlerin etrafında dönerek yüksek sesle “*amin, amin, amin Allah'ım amin*” diyerek eşlik ederler. Dua esnasında, çocuklar da dahil katılanların hepsinin ellerinin avuç içleri aşağıya doğru gelecek şekilde, başka bir ifade ile ellerin konumu normal dua yapılırken tutulmanın tam tersi vaziyet alır. Böylece yağmurun yağması taklit edilmiş olur. Sahraya çıkma uygulaması altı gün devam eder. İleride bahsedeceğimiz üzere, yedinci günde çocuk, kadın, erkek, genç, ihtiyar tüm köylü yağmur duası için *Dede*¹⁸’ye çıkarlar. Bu günler süresince gündüz otlamaya giden koyun sürüleri içindeki kuzulu koyunlar akşam döndüklerinde kuzuları belli bir süre ayrı tutularak meleşmeleri sağlanır. Böylece Tanrı’nın acıması sağlanacağı ve yağmur yağdıracağına inanılmaktadır. Ayrıca köyde, bahsettiğimiz pratiklerin yanı sıra, yılın yakıldığında yağmur yağacağı inancı bulunmakta, fakat uygulanmamaktadır. (K.K., 1, 2,3,4, 5, 7,8)

Altı günlük sahraya çıkma işlemi ve yedinci gün *Dede*’ye çıkma süresi içerisinde suya, at kafatası kemiği ve taş bırakma işlemi yapılır. Suya daldırılacak olan hayvan kafatasının mutlaka ata ait olması gerekmektedir.¹⁹ Tahsin hoca, at kafatası suya bırakılmadan önce üzerine, önceden yazılmış olsa bile, Arapça harfler ile Nûr suresi 43. ayeti²⁰ yazar. 300 taşa ise tek tek Şûrâ suresi 28. ayetini²¹ Arapça olarak okur. At kafatasına yazma ve 300 taşa okuma işlemi bittikten sonra

¹⁶ Yağmur Duasının Arapça okunuşu şöyledir: “Allahümmel Eskına ğaysen muğisen henien merien ğadakan mucellelen seyhan âmnen tabekan. Allahümme eskinâ'l-ğayse ve lâ tec'alnâ mine'l kanitin. Allahümme inne bi'l-bilâdi ve'l-ibâdi ve'l-hakkî mine'l-lâ'va'i ve'ddanki mâ lâ-neşkû illâ ileyke!. Allahümme enbit lenâ'z-zer'a ve edirre lenâ'd-dar'a ve eskinâ min-berekâti's-semâ'i ve enbit lenâ min berekati'l ard. Allahümme innâ nestagfirruke inneke kunte ğaffârân fe-ersilis-semâ'e aleynâ midrâra.”

Türkçe anlamı ise şöyledir: “Allah'ım, bize yardım eden, içimize sinen, ferahlık veren, bol, yararlı her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden, her tarafı sulayan genel yaygın yağmur ihsan eyle. Allah'ım, bizi yağmurla sula, bizi, ümitlerini yitirmiş kimselerden eyleme. Allah'ım, kullarda, illerde ve diğer yaratıklarda öyle bir güçlük, öyle bir darlık var ki senden başkasına arz edemeyiz. Ey yüce yaratıcımız, bizim için ekinleri bitir, bizim için memeleri sütle doldur, bizi göğün bereketinden sula, bize yeryüzünün bereketinden ihsan eyle. Ey cömert, kerem sahibi tanrımız, biz senden mağfîret dileriz, şüphe yok ki sen çok bağışlayıcısın, bize gökten bol bol yağmurlar yağdır, ey bağışlayıcı, merhametli Rabbimiz.”

¹⁷ Seyyidü'l İstiğfar Duasının Arapça okunuşu şöyledir: “Allahümme ente Rabbî lâ ilahe illâ ente halaktenî ve ene abdüke ve ene alâ ahdi ke ve vâ'dike mes'tetâtü eüzü bike min şerri mâ sanâtü ebû'ü leke bi-nîmetike aleyye ve ebû'ü bizenbî fağfirî zünübî feinnehü lâ yağfiruz-zünûbe illâ ente.”

Türkçe anlamı ise şöyledir: “Allah'ım! Sen benim Rabbimsin! İbâdete lâıyk hiçbir ilâh yoktur; ancak sen varsın. Beni sen yarattın. Şüphe yok ki, ben senin kulunum. Gücüm yettiği kadar, ezelde sana verdiğim ahd ü misak ve va'din üzerinde duruyorum. Bana lütuf ve ihsan buyurduğün nimetleri ikrar ve itiraf ederim. Günahlarımı da itiraf ederim. Sen beni affet Allah'ım! Zira senden başka günahları kimse affetmez.” Süleyman Demir, age., s.244-245.

¹⁸ Köyde *Dede* olarak, tabir edilen yer, Uşak yolu üzerinde, köye 3 km uzaklıkta, köyün yerleşim yerine nazaran yüksek olan ve Yunus *Dede*'nin yatırının bulunduğu ziyaret yeridir. Yatırın dört tarafı kare şeklinde yaklaşık 1 m. Yüksekliğinde taş duvarla çevrilidir ve içinde bez bağlanan ağacı bulunmaktadır. Yatırın mezarı net olarak belli değildir. Yatırı, çocuğu olmayanlar, hastalığına şifa arayanlar ziyaret etmektedir. Ayrıca, yağmur duası da burada yapılmaktadır. K.K., 1,2,5,7,14; Nihat Aytürk-Bayram Altan, Türkiye'de Dini Ziyaret Yerleri, Ankara 1992, s.298.

¹⁹ Mülakat esnasında köylülere: “Yağmur yağdırmak için başka hayvan kafatasına ayet yazılıp suya daldırılırsa olmaz mı?” diye sorduğumuzda, “kesinlikle olmaz” cevabını vermişlerdir. Diğer taraftan, köyde resmi görevli imamlardan birisinin, köy camisinin avlusundaki duvarda bulunan ve yağmur yağdırmak için kullanılan at kafatasını “bu bidattır” diyerek ortadan kaldırması üzerine, yeni bir at kafatası bulununcaya kadar yağmur yağdırma uygulamalarında sadece okunmuş taşlar suya daldırılmış, herhangi bir kafatası suya daldırılmamıştır. K.K. 1,2,3,4,13.

²⁰ Nûr suresi 43. ayetin anlamı şöyledir: “Görmez misin ki Allah bir takım bulutları (çıkarıp) sürüyor; sonra onları bir araya getirip üst üste yığıyor. İşte görüyorsun ki bunlar arasından yağmur çıkıyor. O, gökten, oradaki dağlardan (dağlar büyüklüğünde bulutlardan) dolu indirir. Artık onu dilediğine isabet ettirir; dilediğinden de onu uzak tutar; (bu bulutların) şimşeginin parıltısı neredeyse gözleri alır!”

²¹ Şûrâ suresi 28. ayetin anlamı şöyledir: “O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra, yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, hakiki dosttur, övülmeye lâıyk olandır.”

Turkish Studies

Tahsin hoca, ulaşımı kolay olan ve köylünün suyunu içme suyu olarak kullanmadığı bir kuyuya, genel olarak da Küçük mezarlığın yakınında olan iki kuyudan birisine, tekbirler getirerek iner, ipe bağlı olan at kafatasını ve ağzı ipe bağlı bez torba içerisindeki taşları kuyu suyuna daldırır. At kafatası ve okunmuş taşların belli bir usul ile suya daldırılması gerekmektedir. Her ikisinin de ipe bağlandıkları kısımdan aşağısının tamamı su ile temas edecek şekilde daldırılmasına dikkat edilir. Bu şekilde suya daldırıldıktan sonra ipleri, yağmurun fazla yağması durumunda yağmurun yağmasının kesilmesini sağlamak amacıyla, kuyunun kenar taşlarına sıkıştırılır. (K.K., 1, 2,3,4)

Yukarıda bahsettiğimiz işlemler yapıldığı halde yağmur yağmamış ise Dede'ye çıkmadan bir gün önce (sahraya çıkmanın altıncı günü) köydeki erkek çocuklardan birisine kendirden yapılan eski bir çuval giydirilir, bir kız çocuğuna da eski yıllardaki yöresel gelinlik giydirilerek *yağmur gelini* yapılır. Yağmur gelini, çuval giydirilen erkek çocuğu ve köyün diğer çocukları, köyün bütün evlerine tek tek giderek,

*“Yağmur gelini yağ ister,
Bulgur ister tuz ister,
Yerden bereket,
Gökten rahmet,
Amin Allah'ım amin.”*

tekerlemesi eşliğinde bulgur, tuz ve yağ toplarlar. Çocuklara bulgur ve yağ veren ev sahipleri eski çuval giymiş olan çocuğun üzerine su döker. Ayrıca bu altıncı günde, Dede'ye çıkmak için hazırlıklar başlar. Muhtarla birlikte köyün ileri gelenleri, Dede'de pişirilecek olan yemek malzemesi için gerekli olan erzak ve koyunları temin ederler. Bu manada, tarımla uğraşan köylülerden tahıl, küçükbaş hayvancılık yapanlardan koyunlar toplanır. Gerek yiyecek malzemesi gerekse koyun toplamak için evine gidilen köylüler gönül rızası ile istenileni vermektedir. (K.K., 5, 7,8,10,11,12)

Önceden bahsettiğimiz gibi sahraya çıkma işlemi altı gün devam eder, bu süre içerisinde yağmur yağmamış ise yağmur duası için bütün köy halkı yedinci günü Dede'ye çıkar. Köydeki kadın, erkek ve çocukların da katılabilmesi için yedinci günün tatil günlerine denk gelmesine dikkat edilir. O günün sabahından öğle namazına kadar, Yunus Dede'nin mezarının bulunduğu yerde toplu olarak yenilecek olan yemeğin hazırlıkları yapılır. Kurban edilecek koyunların haricinde 8-10 tane koyun ve kuzu bulundurulur. Öncelikle işe yedi koyunun kurban edilmesiyle başlanır. Bu koyunların eti kazanlarda haşlanır. Bir gün önce evlerden toplanan malzemelerden, pilav ve aşure pişirilir. Öğle ezanı okunduktan sonra topluca öğle namazı kılınır. Öğle namazını takiben cemaat halinde iki rekât yağmur duası namazı (İstiska namazı) kılınır. Namaz esnasında imam cübbesini, cemaat de ceket veya hırkasını ters giyer. Namazdan sonra, Cuma ve bayram namazlarında olduğu gibi imam hutbeye çıkar. İmam, hutbede, hutbe dualarını okur ve istiğfar eder, fakat yağmur duasında yapılan hutbede, Cuma veya bayram namazı hutbelerinden farklı olarak, Türkçe nasihat yer almaz. Hutbe bitiminde Kuran okunur ve cemaat yağmur duası için ayağa kalkar. Bu esnada köyün çocukları cemaatin etrafında dönmeye ve yüksek sesle “Amin, amin, amin Allah'ım amin” diyerek bağırmaya başlarlar. Ayrıca bu esnada, önceden getirilen koyun ve kuzuların melemeleri sağlanır. Dua esnasında, hazır bulunanların elleri, namazlardan sonra yapılan dua formatının tersi vaziyette, ellerini avuç içi aşağıya dönük şekilde, parmaklar yağmurun yağışını betimleyecek biçiminde tutulur. Namaz ve duadan sonra hazırlanan yemek yine toplu olarak orada yenilir. (K.K., 1, 2,3,4,9,10,11,12,13,14)

Yağmur yağdırma uygulamalarından sonra çok fazla yağmur yağarsa, Tahsin hoca köylülerin de onayını aldıktan sonra, kuyunun içine bıraktığı at kafatası ve taşları çıkartır. At kafatası ve taşlar suya indirilirken olduğu gibi aynı şekilde tekbirlerle sudan çıkartılır. Böylece

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

yağmurun kesileceğine ve aşırı yağışın etkisiyle oluşabilecek tabii afetlerin önüne geçileceğine inanılmaktadır. (K.K., 1, 2,3,4)

C-TAKMAK KÖYÜNDEKİ YAĞMUR YAĞDIRMA UYGULAMALARININ TAHLİLİ

Geçim kaynağına bağlı olarak toplumlarda, kuraklığı gidermek ve dolayısıyla kıtlığın önüne geçmek amacıyla birtakım inanışlar ve ritüeller bulunmaktadır.²² Bu inanış ve ritüeller, genel olarak eski inanışlar ile yaygın dinin uygulamalarının bütünleşmesiyle oluşmaktadır. Takmak köyünde de geleneksel Türk dini ile İslam dininin uygulamalarının bütünleşmesiyle oluşan yağmur yağdırma inanış ve pratikleri günümüzde de uygulanmaya devam etmektedirler.

Köydeki yağmur yağdırma tekniklerinde İslam dininin etkisi, yağmur duasına çıkmadan önceki hazırlıklarla birlikte görülmeye başlamaktadır. Öncelikle İslam dininin etkisi, köylülerin yağmurun yağmamasını işledikleri günahların bir sonucu olduğuna inanmaları ve bundan kurtulmak için yağmur yağıncaya kadar günah sayılan eylemleri terk etmeleriyle kendisini göstermektedir. Bu manada gerek sahraya çıkmada gerekse Dede’de yapılan yağmur duası esnasında devamlı tövbe ve seyyidü’l istiğfar dualarının okunması, yağmurun yağmasına engel olan günahlardan kurtulma amacına yönelik bir çabayı yansıtmaktadır.

İslam dininin etkili olduğu yönlerden birisi de köyde geleneksel yağmur yağdırma ritüelini bilen ve uygulayan Tahsin hocanın, yağmur yağdırma ritüellerine başlamadan önce 4444 defa salât-ı nâriye duası okumasıdır. Böylelikle Tahsin hocanın, daha işin başında Tanrı’dan yapacak olduğu işlemlerde başarılı olmayı dilediği anlaşılmaktadır. Zira halk arasında bu duanın herhangi bir sıkıntı anında 4444 defa okunup hatmi yapılırsa, Tanrı’nın dilekleri kabul edeceğine inanılmaktadır.

Köyde, Küçük mezarlığın yanındaki harman yerinde yapılan ritüelin, sahraya çıkma olarak isimlendirilmesi dikkat çekicidir. Zira *sahra* kelimesi Arapça bir kelime olup, Türkçe’de *çöl* anlamına gelmektedir. Köyde çöl özellikleri taşıyan bir yer olmadığı gibi sahraya çıkma işlemi Küçük mezarlık yanındaki harman yerinde yapılmaktadır. Köylülere, “*niçin ‘sahraya çıkma’ yerine ‘harman yerine çıkma’ tabiri kullanılmıyorsunuz?*” diye sordüğümüzda, “*Atalarımızdan böyle duyduk, böyle gördük*” cevabını vermişlerdir.(K.K., 1,2,3,4) Kanaatimizce sahraya çıkma tabiri, Hz. İbrahim’in, Hz. İsmail ve Hz. Haceri, şuan Kabe’nin bulunduğu Arabistan çöllerine bırakması ve burada, Hz. Hacer’in oğlu İsmail için su bulabilmek için *Safa* ile *Merve* tepeleri arasında yedi defa gidip gelmesi ve *Zemzem* suyunun ortaya çıkması olayının²³ sembolik anlatımından kaynaklanmaktadır. Hac ibadetinde de bu olayın hatırasına *sa’y* denilen, Safa ile Merve tepeleri arasında yedi defa hızlı yürüme uygulaması yapılmaktadır. Buna benzer olarak, sahraya çıkmada, köydeki çocukların mezarlıktan kible istikametine doğru belli bir mesafe koşup geri dönerek mezarlık tarafına koşmaları ve bunu yedi defa tekrarlamaları, Hz. Hacer’in su bulabilmek için Safa ile Merve tepeleri arasında yedi defa gidip gelmesini hatırlatmaktadır. Böylece Tanrı’ya, Hz. Hacer’in çaresizlik içinde koştuğunda yerden Zemzen suyunu çıkarttığın gibi şuan biz de onun gibi çaresiziz, bize de gökyüzünden yağmur ver denilmek istenildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan çocukların dua edenlerin etrafında yedi defa dönmesi, yine Hac ibadetindeki Kabe etrafında yedi defa dönmekle yerine getirilen *tavaf* uygulamasını hatırlatmaktadır. Dolayısıyla köydeki sahraya çıkma, bir bakıma Hac ibadetinin sembolik uygulaması olarak düşünülebilir. Zira toplumdaki yaygın inanışa göre hac ibadetini yerine getiren Müslüman’ın bütün günahlardan arınacağı inancı bulunmaktadır. Belkide köylüler, bu şekilde de olsa kısmi nitelikte sayılabilecek temsili hac

²² Ali Selçuk, **Tahtaclar**, Ankara 2004, s.229.

²³ Eb’ul Velid Muhammed El-Ezrâkî, **Kâbe ve Mekke Tarihi**, Çev. Y.Vehbi Yavuz, İstanbul 1971, s.326-328; Sami Kılıç, **İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler**, Elazığ 2007, s.169-170.

uygulaması ile yağmurun yağmasına engel olan günahlardan kurtulmayı dilemiş olabilirler. Ayrıca, sahraya çıkmada yukarıda bahsettiğimiz ritüellerle birlikte, iki rekat yağmur duası namazı kılınması ve Kuran okunması İslam dini kaynaklı uygulamalar olarak karışımıza çıkmaktadır.

Hadis kaynaklarından, Müslim'deki, bir hadiste, Hz. Peygamberin yağmur duasında ellerini diğer dualarda yaptığından farklı olarak yükseğe kaldırdığı,²⁴ başka bir hadiste ise Hz. Peygamberin, yağmur duası esnasında ellerinin üstü ile gökyüzünü işaret ettiği,²⁵ başka bir ifade ile avuç içlerinin aşağıya dönük bir şekilde olduğu bildirilmektedir. İslam alimleri, bu iki hadisten hareketle, yağmur duası esnasında ellerin avuç içinin yukarıya çevrilmesinin de avuç içinin aşağıya doğru tutulmasının da müstehab olduğu kanaatinde idirler. İslam alimleri, her iki durumun da müstehab oluşunu, Hz. Peygamberin, Allah'tan bir şey istediği dualarda ellerinin avuç içlerini yukarıya tutması, korkudan ve bir beladan kurtulmak veya bir sıkıntıdan Allah'a sığınmak için yaptığı dualarda ise avuç içlerini aşağıya doğru çevirmiş olmasına dayandırmaktadırlar. Dolayısıyla yağmur duasında ellerin avuç içlerinin aşağıya çevrilmesi uygulamasının kıtlık belasından kurtulmak için yapıldığından müstehab olduğu ifade edilmektedir.²⁶ Buradan hareketle köylülerin ve çocukların gerek sahraya çıkmada gerekse Dede'deki yağmur duası esnasında ellerinin avuç içlerini aşağıya çevirmelerini, kıtlık korkusunu ortadan kaldırmak için Hz. Peygamberin uygulamasından hareketle yaptıkları kanaati ortaya çıkabilir. Fakat köylülere bu el hareketini niçin yaptıkları sorulduğunda, yağmurun yağmasını taklit etmek için yaptıklarını belirtmesi ve bu esnada ellerini devamlı olarak aşağı-yukarı doğru hareket ettirmelerinin din etkisinden daha ziyade sembolik anlatım amaçlı olarak yaptıkları anlaşılmaktadır. Belki bu uygulama ilk yapıldığında müstehab olduğu için yapılmış olsa bile, günümüzde bu amaç unutulup, yağmur yağmasının sembolik olarak taklidine dönüştüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu uygulamanın günümüzde yapılmış amacı benzetme büyüsi veya yağmur büyüsi olarak karışımıza çıkmaktadır.

İslam dini kaynaklı olduğu anlaşılan bir diğer uygulama ise Dede'de yapılan yağmur duası namazı, hutbe ve dua esnasında imamın cübbesini, cemaatin de ceketlerini ters giymesidir. Bu uygulamaların, "Hz. Peygamber (s.a.v.) bir gün bize yağmur istemek için ezansız ve kametsiz namaz kıldırdı; hutbe okudu. Allah'a dua etti, yüzünü kibleye doğru çevirdi ve ellerini kaldırdı. Ridâsını (dış elbise) ters çevirdi, sağını sola, solunu sağa getirdi."²⁷ hadisin kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Özellikle yağmur duası esnasında elbisenin ters giyilmesi motifi bütün Türk topluluklarında çok yaygın bir uygulamadır.²⁸ Bu motifi, mevcut durumun tersine çevrilmesine yönelik bir uygulama olarak da yorumlamak mümkündür. Zira yağmur duasına, güneşli bir günde çıkılmaktadır. Elbisenin ters giyilmesiyle, bu güneşli havanın tersi olan yağışlı bir havanın oluşmasının temenni edilmesi sembolize edilmiş olabilir.

Takmak köyündeki yağmur yağdırma uygulamasında taşı ve at kafatasını suya daldırma pratiği, geleneksel Türk Dininin etkisinin en bariz şekilde görüldüğü uygulamalar arasındadır. Özellikle İslam öncesi Türkler arasında, *yada* (*yad*, *yat*) adı verilen *yağmur taşı* ile *yadacının* yağmur yağdırma uygulaması, en yaygın ritüeller arasında yer almaktadır.²⁹ Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük'e göre, bu uygulama geleneksel Türk dininin meşhur ayinlerinden birisidir.³⁰

²⁴ Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, es-Sahîh, C. I, Thk. M.Fuad Abdulbâkî, İstanbul 1992, İstiskâ, Hadis no: 895, s. 612.

²⁵ Müslim, İstiskâ, Hadis No: 896, s. 612.

²⁶ Seyyid Sâbık, Fikhü's-Sünneh, C. I, Kahire 1990, s. 192; Ahmet Davudoğlu, **Sahîh- Müslim Tercümesi ve Şerhi**, C. V, İstanbul Ts., s. 45-46.

²⁷ İbn Mâce, **Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, es-Sünen**, C. I, Thk. M. Fuad Abdulbâkî, İstanbul 1992, **İkâmetü's-salât**, Bab: 153-154, Hadis no: 1268-1269, s.403; Ayrıca İslam dinindeki istiskâ (yağmur isteme) namazı için bkz., Cemal Sofuoğlu, **İslâm Dini Esasları**, İzmir 1999, s. 354-158.

²⁸ Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de yağmur Duası II", s. 224.

²⁹ Sedat Veyis Örneç, **age.**, s.67.

³⁰ Güner Tümer-Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ankara 1997, s. 91.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Kaşgarlı Mahmut yada taşının yağmur yağdırmak ve rüzgar estirmek için yapılan bir tür kamlık olduğunu bildirmektedir.³¹ Gumilöv ise yada taşıyla yağmur yağdırmada ruhları yardıma çağırma olmadığından dolayı, yadacıların kamlardan ayrı tutulması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca o, yada taşı ile yağmur yağdırmayı sempatik büyü olarak nitelemektedir.³² Bu taşın kaynağının, Hz. Nuh'un oğlu Yafes olduğu hakkında görüşler bulunmaktadır. Bu konuda Tümer ve Küçük, "Nuh peygamber, Türkistan'ı, oğlu ve Türk'ün babası sayılan Yafes'e verdiği zaman ona, bu kurak ülkede ne yapacağını sorar. Babası da oğluna yağmur yağdırma kudretini bahşeder ve üzerinde "ism-i azam" duası yazılı olan bir taş verir. İhtiyaç halinde bu yazılı taş ile Allah'a dua edilerek yağmur yağdırılır. Buna "Yada taşı" adı verilir. Çin, Hıristiyan ve İslam kaynaklarında Allah'ın, Türkler'in ecdadına yağmur yağdırma kabiliyeti verdiği zikredilmektedir.", bilgilerini vermektedirler.³³ Diğer taraftan, kaynakların verdiği bilgiye göre, yada ile yağmur yağdırmak için, taşın su ile ıslatılması ve bu işlemi de bu tekniği bilen yadacının yapması gerekmektedir. Yukarıdaki yada taşı ile ilgili bilgilerle Takmak köyünde Tahsin hocanın taşı suya daldırması arasında paralellik görülmektedir. Köyde bu ritüeli bilen ve uygulayanın sadece Tahsin hocanın olması, onu bir bakıma yadacı konumuna getirmekte, suya daldırdığı 300 taş ise yada taşını hatırlatmaktadır. *Türklerde Taşla İlgili İnanışlar* isimli eserinde yada taşı üzerinde kapsamlı bilgiler sunan Hikmet Tanyu, taş ile yağmur yağdırma tekniğinin kökeninin İslam öncesi olmakla birlikte, İslam sonrası dönemlerde, İslami motifler ile bezenerek varlığını günümüze kadar devam ettirdiğini belirtmektedir.³⁴ Buradan hareketle, Tahsin hocanın 300 taşı kuyu suyuna daldırması, geleneksel Türk dini uygulaması; taşın üzerine kuran ayeti okunması ve tekbirlerle kuyuya indirmesinin ise İslami motifle bezemiş şekli olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Takmak köyündeki taşın su ile temasıyla yağmur yağdırılması, Anadolu'nun bir çok yöresinde ve çoğu Türk ülkesinde bilinen ve halen uygulanan bir ritüeldir.³⁵

Yağmur yağdırmak için bazı hayvanların veya insan kafatasının suya daldırılması Anadolu'da bir çok yerde görülen uygulamalardandır.³⁶ Takmak köyünde ise yağmur yağdırmak için sadece at kafatasına ayet yazılıp suya daldırılmasının, Türklerin ata vermiş olduğu önem ve kutsiyetten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Zira en eski çağlardan itibaren at, Türklerin siyasi, dini, iktisadi ve sosyal hayatlarında önemli bir yer tutmuştur. Tarihte atı ilk evcilleştiren ve savaşlarda kullanan Türker olmuş ve bu sayede büyük devletler kurmuşlardır. Bir bakıma Türklerin tarih sahnesinde önemli rol oynamaları at sayesinde olmuştur. Bunun yanında, geleneksel Türk dininde en önemli ibadetlerden birisi at kurbanıdır. Geleneksel Türk toplumunun hayatının vazgeçilmez olan at gerektiğinde konuşan, zeka sahibi, gökten inmiş bir nevi kutsal hayvan durumundadır.³⁷ Yukarıda bahsettiğimiz, yağmur yağdırmak için at kafatası ve taşın suya daldırılması, geleneksel Türk inanışındaki su kültürünü hatırlatmaktadır. Zira, geleneksel Türk dininde suya önemli bir dini anlam ve mahiyet yüklenmiştir. Türk din tarihi içerisinde suya diğer özelliklerinin yanı sıra temizlik ve safiyet sembolü olarak kutsallık atfedilmiştir.³⁸

³¹ *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*, C. III, Çev. Besim Atalay, Ankara 1992, s.3, 159.

³² Lev Nikolaviçen Gumilöv, *Eski Türkler*, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul 1999, s. 127.

³³ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *age.*, s. 91-92.

³⁴ Hikmet Tanyu, *Türklerde Taşla İlgili İnanışlar*, Ankara 1987, s. 61-65, 79-80.

³⁵ Rıfat Araz, *age.*, s.148; Mustafa Erdem, *Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat*, Ankara 2005, s.197-198; Durmuş Arık, *Azerbaycan Türklerinin Dini Tarihi ve Halk İnanışları*, Ankara 2005, s.127-128.

³⁶ Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de Yağmur Duası II, s. 228; Rıfat Araz, *age.*, s.146.

³⁷ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 1991, s. 208-209, 291; Ünver Günay-Harun Güngör, *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*, İstanbul 2007, s.98, 111; Mustafa Aksoy, "Türklerde At Kültürü ve Kimiz", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 142, İstanbul 1998, s.40-42; İbrahim Kafesoğlu, *Eski Türk Dini*, Ankara 1980, s.50-51.

³⁸ Ünver Günay-Harun Güngör, *age.*, s.77-78.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Takmak köyünde geleneksel Türk dininin etkisinin görüldüğü bir diğer uygulama, yağmur duasının Yunus Dede'nin yatırında yedi kurban kesilip, toplu halde dua yapılması ve sonrasında yemek yenilmesidir. Yağmur duasının Yunus Dede'nin yatırında kurban kesilip, toplu halde yapılması, geleneksel Türk dininin *atalar kültürü*³⁹ ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Zira, ölmüş atalara saygı gösterme ve onlar için kurbanlar takdim etme uygulaması geleneksel Türk inancının önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Asya Hunları, her mayıs ayının ortalarında atalara kurbanlar sunmuşlar, aynı şekilde Tabgaçlar da atalarının mezarlarını ziyaret etmişler ve onlara kurbanlar sunmuşlardır. Göktürler ve Uygurlar da mayıs ayında kutsal dağda toplanıp, Göktanrı'ya ve atalara kurbanlar takdimi yapmışlardır. Genel olarak bütün Türk kavimleri ölmüş atalarına saygı göstermişler ve onlara kurban sunma gelenek halini almıştır. Zira İslam öncesi dönemde Türkler ölüm sonrası ikinci bir hayatın varlığına ve ruhun ölümsüzlüğüne inanıyorlardı.⁴⁰ Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, Takmak köylülerinin yağmur duasını, atalar kültürünün devamı olarak saygı duydukları ve evliya olarak kabul ettikleri, Yunus Dede'nin mezarında kurbanlar keserek, yatırının bulunduğu yerde dua ederek ona gösterdikleri saygının karşılığında Allah'tan yağmurun yağdırmasını talep ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Dede'ye çıkmada namaz ve duadan sonra toplu halde yemek yenilmesini, Türk tarihinin en eski çağlardan itibaren çeşitli vesilelerle yapılan toylar ve şenlikler ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira, Türklerde, ataları saygılamak ve dini törenlerden sonra yemekli toylar düzenlenirdi.⁴¹ Aslında bir törende toplu halde yemek yenilmesi, törenin bittiğini ifade etmektedir. Başka bir ifade ile sosyal ve biyolojik bir safhadan başka bir safhaya geçiş dolayısıyla yapılan törenlerin sonunda ziyafet verilmesi yaygın bir uygulamadır.⁴²

Köydeki yağmur yağdırma uygulamalarında geleneksel Türk dinindeki atalar kültürüyle ilişkili olabilecek diğer bir uygulama, sahraya çıkma işleminin köydeki Küçük mezarlık yanındaki harman yerinde yapılmasıdır. Köydeki üç mezarlık yanında da harman yeri bulunmasına rağmen, sahraya çıkmak için Küçük mezarlığın seçilmesi manidardır. Bu mezarlık köye ilk yerleşen Türkmen Yörüklerinin ve köyün kaza merkezi olduğu dönemlerde özellikle müftü ve kadı olarak devlet hizmetleri yapmış kişilerin gömülü olduğu mezarlıktır. Uygulamanın bu mezarlıkta yapılması geleneksel Türk dinindeki ata ruhlarından yardım beklentisini hatırlatmaktadır. Diğer taraftan, sahraya çıkma uygulamasının mezarlık yanındaki harman yerinde yapılması, Tanrı'ya, bize yağmur vermediğin takdirde harman yerinde kaldıracak ürünümüz olmadığından hepimiz mezarlıkta yatanlar gibi olacağız mesajı verilmek istenmiş olabilir.

Köydeki yağmur yağdırma uygulamalarında, yağmur büyüsü veya benzetmeli büyü özelliği taşıyan unsurlara da rastlanmaktadır. Önceden bahsettiğimiz, Sedat Veyis Örnek ve James G. Frazer'ın bu konuda vermiş oldukları bilgilere göre, köydeki yağmur gelini yanında bulunan ve eski çuval giydirilmiş erkek çocuğuna su serpilmesi, koyun ve kuzuların birbirlerinden ayrılarak meleşmelerinin sağlanması uygulamaları ile yılan yakıldığında yağmurun yağacağı inancı büyüsel fenomenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında Örnek'in, yağmur büyüsü tanımı dikkate alındığında, yukarıda bahsettiğimiz hususlar yanı sıra geleneksel Türk dini inancına dayanan taşın ve at kafatasının suya bırakılmasını da yağmurun yağmasını sağlayan büyüsel işlemler olarak değerlendirmek mümkündür.

³⁹ Genel olarak patriarkal aile tipinin hakim olduğu toplumlarda dini bir olay olarak karşımıza çıkan atalar kültürünün temelini, ölen ataların özellikle de babaların ruhlarının yaşayan akrabalarına iyilik veya kötülüklerinin dokunabileceği inancına bağlı olarak onlara karşı duyulan minnet hissi oluşturmaktadır. Bununla birlikte atalar kültüründe ölen her atanın ruhu ve mezarı kült olmamakta, sadece saygı duyulanlar kült haline gelmektedir. Bu manada atalar kültürünü *ölüler kültüründen* ayırt etmek gerekmektedir. Ünver Günay-Harun Güngör, *age.*, s.80.

⁴⁰ Ünver Günay-Harun Güngör, *age.*, s.80; İbrahim Kafesoğlu, *Eski Türk Dini*, s.46-47.

⁴¹ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1988, s.776.

⁴² Orhan Acıpayamalı, *Türkiye'de Yağmur Duası II*, s.232.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

SONUÇ

Takmak köylüleri içerisinde bir takım sihirsel unsurlar bulunmakla birlikte temel kökleri geleneksel Türk dini ile İslam dinine dayanan ve diğer Türk topluluklarında da görülen yağmur yağdırma uygulamalarını günümüzde devam ettirmektedirler. İslam dininin etkili olduğu uygulamalar genel olarak, sahraya ve Dede'ye çıkmada istiska namazının kılınması, Kuran-ı Kerim'den Vakıa suresinin okunması, tövbe edilmesi, seyyidü'l istiğfar duası, yağmur duası ve sonunda Fatıha suresinin okunmasıdır.

Köyde, geleneksel Türk dininin devamı niteliğinde ifade edilebilecek unsurlar, kutsal kabul edilen Yunus Dede türbesinde dua edilmesi, kurbanlar kesilmesi; at kafatası ve taşın suya daldırılması uygulamasının yapılmasıdır. Aslında Yunus Dede'de öğle namazı sonrası yağmur duası dışında yapılan uygulamaların hemen hemen tamamı geleneksel Türk dini kaynaklıdır. Fakat bu uygulamalar, İslami motiflere büründürülerek günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu da Türklerin İslam'ı kabul ettiklerinde, İslam'ın özüne ters olan bazı uygulamaları bıraktıkları, İslam'a aykırı olmayan uygulamaları ise İslami motife büründürerek devam ettirdiklerine örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

Kaynak Eserler

- ACIPAYAMLI Orhan, "Türkiye'de Yağmur Duası II", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. XXII, Sayı: 3-4, Ankara 1965, s. (221-250)
- ACIPAYAMLI "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. XXI, Sayı: 1-2, Ankara 1963, s. (1-39)
- AKSOY Mustafa, "Türklerde At Kültürü ve Kıymızı", Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 142, İstanbul 1998, s. (38-44)
- ARAZ Rıfat, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, Ankara 1995.
- ARIK Durmuş, Azerbaycan Türklerinin Dini Tarihi ve Halk İnanışları, Ankara 2005.
- ATEŞ Süleyman, Büyük Dua Mecmuası, Ankara Ts.
- AYTÜRK Nihat – ALTAN, Bayram, Türkiye'de Dini Ziyaret Yerleri, Ankara 1992.
- DAVUDOĞLU Ahmet, Sahih- Müslim Tercümesi ve Şerhi, C. V, İstanbul Ts.
- DEMİR Süleyman, Büyük Dua Demetleri Şifa Hazinesi, İstanbul 1981.
- Divanü Lûgat-it-Türk* Tercümesi, C. III, Çev. Besim Atalay, Ankara 1992.
- EL-EZRÂKÎ, Eb'ul Velîd Muhammed, Kâbe ve Mekke Tarihi, Çev. Y.Vehbi Yavuz, İstanbul 1971.
- ERDEM Mustafa, Kırgız Türkleri Dini ve Sosyal Hayat, Ankara 2005.
- Eşme Belediyesi, Kültür Hizmeti, 2008.
- FRAZER James G., Altın Dal I, Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul 1991.
- GUMİLÖV Lev Nikolaviçen, Eski Türkler, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul 1999.
- GÜNAY Ünver-GÜNGÖR, Harun, Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi, İstanbul 2007.

- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, es-Sünen, C. I, Thk. M.Fuad Abdalbâkî, İstanbul 1992.
- KAFESOĞLU İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul 1991.
- KAFESOĞLU İbrahim, Eski Türk Dini, Ankara 1980.
- KILIÇ Sami, İlahi Dinlerde Yiyecek ve İçecekler, Elazığ 2007.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, es-Sahîh, C. I, Thk. M.Fuad Abdalbâkî, İstanbul 1992.
- ÖGEL Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul 1988.
- ÖRNEK Sedat Veyis, Budunbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara 1973.
- SÂBIK Seyyid, Fıkhü's-Sünneh, C.I, Kahire 1990.
- SELÇUK Ali, Tahtacılar, Ankara 2004.
- SOFUOĞLU Cemal, İslâm Dîni Esasları, İzmir 1999.
- ŞENLİ Burhanettin, (2007) Milli Mücadele Döneminde Eşme (1919-1923), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- TANYU Hikmet, Türklerde Taşla İlgili İnançlar, Ankara 1987.
- TÜMER Güner-KÜÇÜK, Abdurrahman, Dinler Tarihi, Ankara 1997.
- TÜRKAY Cevdet, Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret, Cemaâtlar, İstanbul 1979.
- YÜCEL Yaşar – SEVİM, Ali, Türkiye Tarihi I, Ankara 1989.

Kaynak Kişiler

- K.K.1- Tahsin Yıldırım, 1939 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.2- İbrahim Karataş, 1932 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.3- Süleyman KILIÇ, 1938 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.4- Nuri KILIÇ, 1341 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, okur-yazar.
- K.K.5- KILIÇ, Ümmü, 1944 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.6- ÖZDEMİR, Osman, 1934 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.7- ACAR, Naciye, 1934 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, okur-yazar.
- K.K.8- BUHUR, Hayriye, 1934 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, okur-yazar.
- K.K.9- BUHUR, Nuri, 1926 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, okur-yazar.
- K.K.10- ÇIVGIN, Sudi, 1953 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.11- ÇIVGIN, Hulusi, 1964 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.12- KELEŞ, Nazif, 1929 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.13- KELEŞ, Süleyman, 1931 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.
- K.K.14- TİRELİ, Süleyman, 1934 doğumlu, Takmak köyünde ikamet etmekte, ilkokul mezunu.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011